

Innspill til regjeringens utvalg for økt bearbeiding i Norge.

Innledning

Økt bearbeiding har vært en politisk målsetning i årtier. En utfordring i denne debatten er at den ofte blir dominert av innspill som egentlig har som hovedhensikt å omfordele kvoter mellom fartøygrupper, mellom regioner eller fra fiskerne til industribedrifter eller andre.

De største norske fiskebestandene er vandrende bestander, tilgjengelig i kystnære farvann bare korte deler av året. I motsetning til f.eks. flere bestander rundt Island som kan fanges nær kysten store deler av året. Dette gir utfordringer dersom en skal ha en industri som satser på ferske produkter og helårig produksjon.

Dersom en sammenligner de tre store råstoffkildene hvitfisk, pelagisk fisk og oppdrettslaks vil en se at hvitfisk har en langt høyere andel som bearbeides i Norge enn de to andre. Når en vet at oppdrettslaks er tilgjengelig som råstoff hele året viser det at det ikke er manglende tilgang til råstoff alene som er hovedutfordringen til norsk foredlingsindustri.

Hvilke tiltak kan bidra til at mer sjømat blir bearbeidet i Norge?

- Norge har høye lønnskostnader i forhold til de fleste land som bearbeider næringsmidler for eksport. Skal en få til volumproduksjon bør en prioritere å videreforedle til produkter som ikke er for arbeidsintensive. Dette kan i mange tilfeller være halvfabrikata som deretter kan ferdigproduseres nærmere forbruker og/eller i land med lavere lønnskostnader. En vil da beholde mer av restråstoffet i Norge som igjen vil være grunnlag for ny industri.
- Utvikling av automasjon som kan erstatte manuelle operasjoner i produksjonen vil over tid kunne øke videreforedlingsgraden ytterligere.
- Dersom en skal skape flere helårige arbeidsplasser i industrien er en avhengig av tilgjengelig råvarer hele året. For villfanga fisk er bruk av frossen og tint råstoff mellom sesongene den nærliggende løsninga. Utvikling og implementering av bedre fryseteknologi bør være et prioritert satsingsområde for å bedre kvaliteten på det frysede råstoffet. Denne teknologien må kunne tas i bruk på fartøy. For hvitfisk vil dette være mest aktuelt om bord i fartøy, mens det for pelagisk fisk som fanges i store mengder på kort tid, vil det være mer hensiktsmessig å bruke denne teknologien på land.
- Omlegging til høyere bearbeidingsgrad vil kreve store investeringer og høye faste kostnader som krever en kritisk masse for å få lønnsomhet i slik investeringer. Det er således å forvente flere større enheter. Bedriftene vil også ha store fordeler av å være en del av en næringsklynge med tilgang på ekspertise fra konkurrenter, leverandører og annen tilstøtende virksomhet som f.eks. kunder til restråstoff eller halvfabrikata. Eksempler på slike klynger i dag er klippfiskindustrien i Ålesundsregionen og filetindustrien i Båtsfjordområdet. En må da akseptere at industrien lokaliseres på færre steder. Det offentlige virkemiddelapparatet og politiske føringer har ofte direkte eller indirekte motarbeidet en slik utvikling. Det må en revurdere og være bevisst på om en skal oppnå større andel bearbeiding i Norge.

Hva skal til for at norsk sjømatindustri skal bli konkurransedende på produksjon av bærekraftige sjømatprodukter?

- Norsk sjømatindustri har et svært godt utgangspunkt for å være ledende innenfor bærekraftige produkter. Vi har godt forvalta bestander, men vi erfarer også at det er et økende konfliktnivå mellom kyststater om kvoteandeler som kan utfordre den gode forvaltningen. Det politiske arbeidet med å få på plass stabile fordelinger av bestandene mellom kyststatene må prioriteres.
- Historien har vist at der fiskeflåten har stor overkapasitet og lav lønnsomhet er det en trussel mot fiskebestandene. Den norske fiskeflåten har gjennom strukturordningene gjort en viktig jobb med å tilpasse flåten til bestandsgrunnlaget. I hvitfisksektoren har antall havfiskefartøy

blitt redusert med ca. 2/3 til ca. 30 trålere og til i underkant av 20 autolinefartøy. Stabilitet og langsiktighet i kvotefordelingen mellom flåtegruppene er en forutsetning for at balansen mellom bestander og fiskeflåte opprettholdes. En flåte som er tilpasset ressursgrunnlaget er også avgjørende for å begrense utslipp av klimagasser og andre miljøavtrykk.

- I fellesmarkedsføringen av norsk sjømat har ferske produkter ofte blitt prioritert og fremstilt som spesielt bærekraftig og miljøvennlig. Det er i mange sammenhenger ikke riktig. Sjømat som sendes med fly eller bilfrakt over lange distanser gir ofte høyere utslipp av klimagasser enn frosne og tørka/salta produkter som transporteres sjøveien.

Hva vil være de største utfordringene for norsk sjømatindustri de neste tiårene, og hvordan bør vi møte disse utfordringene?

- De største utfordringene og mulighetene for norsk sjømat er direkte og indirekte knyttet til miljø og bærekraft.
- Vi vet lite om hvordan klimaendringer vil påvirke størrelse, utbredelse og vandringsmønster til bestandene. Vi må også være forberedt på at værforholdene kan bli mer utfordrende. Vi må ha en robust og moderne fiskeflåte som kan tilpasse seg disse endringene.
- Fiskerinæringen vil som annet næringsliv og samfunnet ellers tilpasse seg nye miljøkrav. Skal det grønne skiftet være bærekraftig må det også være økonomisk bærekraftig. For eksempel må økningene i CO2 avgift i fiskeflåten skje parallelt med den tekniske utviklingen på området. Dersom den blir innrettet som en skatteøkning uten reell mulighet for omstilling vil resultatet bli nedlegging eller redusert aktivitet langs kysten. Flere store, men marginalt lønnsomme fiskeri vil kunne falle bort. Eksempler på det er fisket etter reker og deler av fisket etter sei, lange og brosme. Disse fiskeriene er av de fiskeslagene som har høyest andel videreforedling i Norge.

Rammebetingelser

- Økt bearbeiding i et høykostland vil være avhengig av at vi klarer å levere høykvalitets ferdigvarer og halvfabrikata til godt betalende marked. Dette vil kreve store investeringer i hele verdikjeden, både i fiskeflåten og i industrien på land. For å muliggjøre disse investeringene er næringen avhengig av stabile og forutsigbare rammebetingelser fra myndighetene. Myndighetene bør også stille midler til rådighet for forskning på ny og forbedret teknologi, samt stille krav hvordan midlene brukes.

Strand Havfiske AS

Jon Grimstad

Driftssjef